

שמעתא עמיקתא

גליון תפ"ג | פרשת חקת | תשפ"א | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב'

שמעתא אליבא דהלכתא

האם מותר להקליט את חברו בלא ידיעתו

א. בעלות על מראה וקול. ב. לצלם חפץ שאינו שלו. ג. צענת הפרט (קריאת מכתב של חברו בלא ידיעתו). ד. המידע גלוי (קריאת מכתב פתוח). ה. לצלם את חברו בלא ידיעתו. ו. להקליט בלא ידיעתו. ז. להשמיע את ההקלטה לאחרים. ח. במקום צורך.

א. בעלות על מראה וקול

איתא **בכריתות** (ו) קול מראה וריח אין בהם משום מעילה. ופרש"י קול - הנהנה מקול הכנורות ונבלים של כלי שרת. ומראה - הנהנה ממראה יפה של היכל. וריח - הקטרת, ע"כ. ופרשו **בפסחים** (יב) קול ומראה אין בהן משום מעילה לפי שאין בהן ממש, וריח לאחר שתעלה תמרותו אין בו משום מעילה הואיל ונעשית מצותו. ועיי"ש דאע"פ דמעילה ליכא מי"מ איסורא איכא. ופרש"י (ד"ה וריח) שאין בהם משום מעילה מדאין. ועיי' **בפמ"ג** (א"ח"ס סי' ר"ז א"א סי' ק"ז) **דמרש"י** הנ"ל ומתוס' (שם ד"ה מעילה) משמע דהיינו מדרבנן. אבל **מהרמב"ם** (מעילה פ"ה ה"ח) משמע שהוא איסור תורה, ע"כ. ובלח"מ (שם) נקט בדעת הרמב"ם שהוא מדרבנן. ועיי' **בהגהמ"י** (סי' ב) שאם אסור ספרו על חברו אסור לו ללמוד בו. וכן פסק **השו"ע** (יו"ד סי' רכ"א ע"א). וביאר **הש"ך** (סי' נה) דלא דמי לומוד הנאה משופר דמותר בתקיעת מצוה משום דמצות לאו להנות ניתנו, דהכא כיון שיש להשכיר ספרו וזה לומד בו בחנם הרי זה נהנה, ע"כ. ומבואר דאדם יכול לאסור קול ומראה על חברו (אלא שבמקום מצוה שרי כי מצות לאו להנות ניתנו). ועיי' **בהלכות קטנות** (ח"א סי' ה) שכת' דבכ"ה"ג אסור ללמוד מהספר אף ע"י הרהור, דאע"פ קול מראה וריח אין בהם משום מעילה, מי"מ איסורא מיהא איכא, ואמרו שלא יזונו עיניהם מבית קדשי הקדשים. ועיי' מש"כ על דבריו **בשאלת יעב"ץ** (ח"א סי' ס"א) הובא **בפת"ש** (שם סי' ה). ולפי"ז לכאורה י"ל שה"ה שאדם יכול לאסור שיצלמו אותו או יקליטו את קולו.

אלא שיש לחלק בין איסור מעילה או נדר לבין איסור מחמת ממונ, כי י"ל דאיסור להנות מהקדש או בדבר שחברו אסור עליו הוא מחמת שחל איסור על כל הנאה היוצאת מחפץ, אבל לענין גזל ע"י הסתכלות, צילום או הקלטה, י"ל דליכא כי בכ"ה"ג אינו בכלל משתמש משל חברו, דאין לו ע"ז בעלות וכמו כן אינו מחסרו בכלום. וכן מבואר **ברמב"ם** (שופר פ"א ה"ג) שכת' שאין בקול משום גזל. וביאר **הרבינו מנוח** כי הוא דבר שאין בו ממש. והביאו **הכ"ס** (שם). וכ"כ **במראה יחזקאל** (פאנעט ח"א סי' מ"ד) ואפשר ליישב (דברים דכ"ה"ג) ליכא גזל כי הנהגל לא מספיק מידו. ועיי' **בשו"ת אבני מילואים** (סי' כ"א), **במנחת ברוך** (סי' פ"ד - פ"ה) ו**בקהילות יעקב** (נדרי"ם סי' מ"ד) [ואע"פ שזה נהנה וזה לא חסר היינו שפטור מלשלם בדיעבד אם כבר דר שם, אבל לכת' לפי **הרמ"א** סי' שט"ז ע"ז ו' יכול למחות במקום שאם היה רוצה היה יכול לקבל שכר, ולפי האחרונים המובאים **בפת"ש** (סי' ג) אף אם אין ביד הבעלים להרוויח יכול למחות. בני"ד אפשר דלא חשיב נהנה כי אין זה אלא קול ומראה בלבד. ועיי' **בשמעתא עמיקתא** גליון תנ"ב].

שו"ר **בשלמת חיים** (נו"ק סי' מ"ה) שכת' שאין איסור לצלם את חברו שלא בהסכמתו, ואין בזה משום הא דאמרין בחי"מ סי' ש"ז סעי' ה' דלא יתכן שהלה יהיה פטור כשמרויח בפרטו של חברו, כי לא אמרינן כן אלא ע"י מעשה עצמו, ואם יציירו מדעתו וכי יוכל לאסור עליו, אין אדם אוסר דבר שאינו ברשותו של חברו. והובא **בדברי יציב** (א"ח"ס סי' רנ"ו) ו**בבצל החכמה** (ח"ד סי' פ"ה). ומי"מ עיי' עוד **בשלמת חיים** (שם סי' לח) שכת' שאם א' מקפיד שלא יראו באיזה ספר הוא קורא וכדו' **דאין כאן אלא משום קפידא**, כיון דידועים דהלא מקפיד ראוי למנוע מזה, אבל אין כאן היקף ראייה, ע"כ. ומי"מ עיי"ש (א"ח"ס סי' מ"ז - מ"ח) שבכל הדברים השייכים לחברו אם יתיר א' שרוצה ע"כ"פ לראותם אינו מחויב בזה. ואף אם א' יחמוד לראות חפץ חברו, אי"צ להראות לו, עיי"ש.

ב. צילום המראה שאינו שלו

והנה איתא **בב"מ** (כ"ט) המפקיד ס"ת אצל חברו, אם כשהוא גוללו פותחו וקורא בו מותר אם בשבילו פותחו אסור. וכת' **המרדכי** (ב"מ סי' רצ"ג) בשם **רב יהודאי גאון** כשם שאסור לקרות בו **כך אסור להעתיק ממנו** אפי' אות אחת שלא ברשות, והני מילי בעם הארץ, אבל ת"ח מותר לקרות בו ומותר להעתיק ממנו ואפי' לכתח', והוא שאין לו כיוצא"ל, לפי שכשהפקידו אצלו יודע היה שילמוד בו ואדעתא דהכי הפקיד, ושמה הטעם משום דאיתא **במדרש** (ילק"ש משלי רמז תתקל"ט) לא יבזו לגנב כי יגנוב שאין לזכות מי שגונב דברי תורה ומעתיקו. והביאו **הרמ"א** (סי' רצ"ג). וכת' **בשו"ת אבני מילואים** (סי' מ"ח) שלפי הטעם הראשון אם ידיעתי דקפיד אסור. אולם לפי הטעם השני ע"פ המדרש משמע דמותר אפי' ידיעתי ביה דקפיד. מיהו הרמ"א הביא טעם הראשון ומוכח דס"ל דאם ידיעתי דהוא קפיד אסור, ע"כ.

אולם **הש"ך** (סי' לה) כת' דתרווייהו צריכי, טעם דאדעתא דהכי הפקידו אצלו צריך דמות להשתמש בו אע"פ שמקלקלו קצת, וטעם דלא יבזו לגנב צריך דאע"פ דמסתמא מקפיד בהכי מותר, ע"כ. וכת' **המ"א** (א"ח"ס סי' י"ד סי' ק"ז) דלדינא העיקר כחמ"פ. נמצא **דלהסמ"ע** אסור להעתיק ואם לא ידוע שהבעלים מקפידים אם הוא ת"ח שרי, ולחשך מותר אף כשיודע שהמקפיד כיון שעושה כן לצורך הלימוד, אלא שאם אינו למטרת ת"ת הבעלים יכולים לאסור העתקת ספר וכדו' השייך להם כשע"כ"פ יש קצת הפסד בדבר. ולפי"ז לצלם דבר השייך לחברו שלא ברשות, לסמיע ע"י אסור כי דומה להעתיקת ספר דאסור ולהשייך שרי כי אין הפסד לחברו. ואפשר שהסמיע אסור כי העתקת הספר היה גורם לירידת ערכו כמ"ש **החת"ס** (א"ח"ס סי' ב' ד"ה ובדבר). וכמ"כ י"ל דנאה משום שיש כאן שימוש בחפץ של חברו ע"י פתיחתו וכדו'. ועיי' מש"כ בזה בס"ד **בשמעתא עמיקתא** גליון תנ"ב.

ג. צענת הפרט (קריאת מכתב של חברו בלא ידיעתו)

ומי"מ במקום שהדבר נוגע לפרטיות של חברו י"ל דודאי אסור להסתכל, לצלמו או להקליטו. דהנה כת' **הכל בו** (סי' קט"ו) שיש חרם **דרבינו גרשום** שלא לראות בכתב ששולח אדם לחברו בלא ידיעתו ובלא רשותו. וכן הביא **בבאר הגולה** (יו"ד סי' ש"ד) שהחרים רבינו גרשום אפי"כ המכתב נורק. וכתב **השליט גבורים** (שבועות י"ז. ברי"ף) שצריך לכתוב על האגרת שאסור לפותחה. וביאר **הכנה"ג** (יו"ד סי' ש"ד אות ה') דלעולם יש חרם שלא יפתח אדם אגרת חברו והפותחה הוא מנודה, ואפי' נימא שאינו מנודה עד שינדוהו, אם היה כתוב על גבו ופג"י **דוגמ"ה** (פורץ גדר ישכנו נחש, דרבינו גרשום מאור הגולה) אף אם מי שכתב כן לא היה בר סמכא, כיון שהפותח יודע שיש חרם דרגמ"ה, הוא בחרם, ע"כ.

ו**כת' בתורת חיים** (למהר"ש ח"ג סי' מ"ז) דבלא"ה אסור משום גזל דהוי כשואל שלא מדעת. וכן **בקול גדול** (למהר"ם חביב סי' ק"ב) כת' דאפי' דליתא השתא לתקנת רמב"ה מי"מ מדינא אסור משום שליחות יד בפקדון והוי גזל, והביא ראה מהסמ"ע הנ"ל. ו**ההלכות קטנות** (ח"א סי' רע"ח) כת' דבלא"ה אסור כי אסור לבקש ולחפש מסתוריו של חברו, ומה לי "לא תתן רכיל", לאחריא או לעצמו. ו**בחקקי לב** (ח"א יו"ד סי' מ"א) יצא לדון בטעם שאסר רבנו גרשום, וכת' ד"ל אסור משום "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא פ"ט סי' י"ח) "מאז דעלך טע, לחברך לא תעבד" כמבואר **בשבט וצ"ח**, וכת' דלפי"ז אין איסור זה אלא לישראל לבד, אבל לא לגוי, וכמו כן אם נימא כהלכות קטנות דהיינו משום לא תלך רכיל בעמך, בעמך ולא בגוים, ועוד י"ל שהוא משום **גונב דעת הבריות** כי גונב דעתו ממש שהוא במצונו לבו, ולפי"ז הרי קיי"ל דאסור לגנוב דעת הבריות אפי' דעת של גוי, וכן אם יהיה האיסור כמ"ש התורת חיים משום דהוי **כשואל שלא מדעת**, דגזלן הוי באיסור גזל אין חילוק בין ישראל לגוי כדקיי"ל בסיומן שמי"ח, ע"כ.

ד. המידע גלוי (קריאת מכתב פתוח)

ועיי' **בהלכות קטנות** (ח"א סי' נ"ט) שכת' שהמוצא אגרת פתוחה בשוק וכתוב עליה ופג"י דרגמ"ה, נהי דלגבי המקבל איכא למימר כיון דנפל איתרע ולא חש לה אבל השולח שמא אין רוצה שידעו בעסקיו ולפי"ז אם היא חתומה כ"ש שאין ליגע בה, ע"כ. והביאו **בלקט הקמח** (יו"ד סי' ש"ד). אולם **הקול גדול** (שם) כתב שהמוצא מכתב פתוח זרוק ברחוב מותר לקרותו, שאני אומר שהקורא ראה שאין בו סודות, ולכן לא נזהר בשמירתו, ולא שייך בזה משום איסור שליחות יד בפקדון. וכן הוא לשון **הבאר הגולה** שהובא לעיל שכת' שהחרים רבינו גרשום כו' אפי"כ זרקו. ועיי' **בערוה"ש** (יו"ד סי' ש"ד אות כ"א) שכת' דאני משתק בזה"ז שהרבה שולחים מכתבים פתוחים אם מותר לקרוא בהם כיון שאינו מסתיר אותו, ע"כ. יוצא שאסור להסתכל במכתבים ומסמכים וכן בכל מידע כגון לשמוע הקלטות או הסתכלות על סרטונים אישיים וכדו' של חברו בלא ידיעתו. ואם הדבר גלוי שרי (אף למחמירים בענין מכתב פתוח דשאני התם שיש לתלות שאולי השולח מקפיד בדבר).

פניני הלכה

האם הנוסע מירושלים לב"ב צריך לומר תפילת הדרך

א - איתא **בברכות** (כ"ט) אמר רבי יעקב אמר רב חסדא כל היוצא לדרך צריך להתפלל תפלת הדרך, מאי תפלת הדרך, יהי רצון מלפניך וכו' שתולכני לשלום וכו', בא"י שומע תפלה. אמר אביי לעולם לישתף איניש נפשיה בהדי צבורא, היכי נימא יהי רצון וכו' שתולכני לשלום וכו'. איתמ מצלי, אמר רב יעקב אמר רב חסדא משעה שמהלך בדרך. עד כמה, אמר רב יעקב אמר רב חסדא עד פרסה. והיכי מצלי לה, רב חסדא אמר מעומד, רב ששת אמר אפי' מהלך. רב חסדא ורב ששת הוה קאזלי באורחא קם רב חסדא וקא מצלי, א"ל רב ששת לשמעיה מאי קא עביד רב חסדא, א"ל קאי ומצלי, א"ל אוקמן נמי לדידי וצלי, מהיות טוב אל תקרא רע.

ופרש"י עד כמה - זמנה להתפלל. עד פרסה - אבל לא אחר שהלך הפרסה. ו**בה"ג** מפרש עד כמה יבקש לילך שיהא צריך להתפלל, עד פרסה, אפי' אין לו לילך אלא עד פרסה, אבל דרך פחות מפרסה אין צריך להתפלל תפלה זו.

וכתב **הרא"ש** (פי"ד סי' ק"ח) דנראה פי' ה"ג עיקר, אם יש לו עדיין ללכת הרבה למה לא יברך, אבל כשיש לו לילך פחות מפרסה קרוב לעיר לא הוי מקום סכנה וא"צ לברך.

וכתב עוד דכרב חסדא דאמר מעומד טפי עדיף, דהא רב ששת קאי וקמצלי לה דאמר מהיות טוב אל תקרא רע.

וכן פסק **הטור** (סי' ק"ח) דצריך לאומרה בלשון רבים ומעומד, ויש לאמרה אחר שהחזיק בדרך. ואין לאמרה אפי"כ יש לו לילך פרסה, אבל בפחות מפרסה לא יחתום בברוך, ואם שכח מאמרה יאמר אותה כל זמן שהוא בדרך ובלבד שלא הגיע תוך פרסה הסמוכה לעיר שרוצה ללון בה, ומשם ואילך יאמר אותה ברכה. וכ"כ **המחבר** (שם). [ושינה מעט מלשון הטור וכתב דאם אפשר יעמוד מליכך כשיאמרנה. וכמבואר ברא"ש].

וכתב **הט"ז** (סי' ו') דמשמע מדברי **הר"י יונה** (כ'): בדחולך במקום סכנה יש להתפלל תפלת הדרך אפי' בפחות מפרסה, דזיל בתר טעמא. וראיה עוד ממה שכתוב בסו' רי"ט (סי' ה) לענין ברכת הגומל דחייב בזה אפי' בפחות מפרסה, וכ"ש בזה. וכ"כ **הא"ר** (סי' ט"ו). והובאו דבריהם לדינא **במשנ"ב** (סי' ל') ו**בכה"ח** (סי' ק"ח).

ב - ועל מ"ש המחבר י"דאין לאמרה אפי"כ יש לו לילך פרסה", כתב **הבה"ל** (ד"ה ואין) - דלכא"ל לפי זה אפי' אם יש לו ליסוע פרסה ביחד, אך שהוא נוסע הפרסה דרך איזה עיר, או שיודע שאיזה עיר קרובה בצד דרך נסיעתו בתוך פרסה, גם כן לא יאמר תפילת הדרך בחתימתו, דהא ליכא מקום סכנתא. ואפשר דלא פטרו רק אם כל דרך נסיעתו היה פחות מפרסה, ומה שאמר אחר כך ובלבד שלא הגיע וכו', שאני התם דמה שהלך כבר ליכא לאצטרופי לחייבו על ידי זה, ומה שישע למחר נסיעה אחרייתא היא, משא"כ בעניננו, וצ"ע.

ג - וכתב **הא"ר** (סי' ט"ו) משמיה דהכל בו והאגודה שאין חילוק בין הולך בספינה להולך ביבשה. וכתב **המשנ"ב** (סי' ל') דלפי"ז גם הנוסע על מסילת הברזל יש לו לברך תפלת הדרך אפי' הנוסע על רכס פתוח.

ומבואר דס"ל לדינא דאזלין בתר אורח הדרך ולא בתר זמן הנסיעה.

וכבר נשאל בזה **בפתח הדביר** (סי' רי"ט סי' בהשמטות) דינא דברכת הגומל לענין הנוסע ברכבת, והסיק לדינא דכל שהוא מהלך פרסה או יותר במהלך אדם בינוני ואיכא סכנה הגם שמהלך במרוצה חייב לברך.

והחזיק אחריו **השדי חמד** (אסיפת דינים מערכת ברכות סי' ט"ו). והובאו דבריהם **בכה"ח** (לגרי"ח סופר זצ"ל - סי' רי"ט סי' מ"א).

